

2. Σενάρια: δομή και αξιολόγηση εκπαιδευτικών σεναρίων

Δημήτρης Κουτσογιάννης

2.1 Η δομή ενός σεναρίου

Σενάριο θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι η πλήρης καταγραφή μιας διδακτικής πρότασης σε όλα της τα μέρη, από την ταυτότητα των δημιουργού μέχρι τη λεπτομερή περιγραφή της ολοκλήρωσής της. Απευθύνεται πρωτίστως σε διδάσκοντες, ενώ μέρος του σεναρίου και συγκεκριμένα το φύλλο εργασίας απευθύνεται στους μαθητές.

Ο όρος καθιερώθηκε στη χώρα μας από την περίοδο των επιμορφώσεων της «Οδύσσειας» (1999 – 2001) και συνοδεύει έκτοτε κάθε σχεδόν απόπειρα αξιοποίησης των ΤΠΕ στη διδασκαλία. Όπως κάθε όρος που αξιοποιείται εκτενώς (βλ. π.χ. το περιεχόμενο του όρου *επικοινωνιακή αντίληψη* στη γλωσσική διδασκαλία, *διαθεματική προσέγγιση* κτλ.), έτσι και στην προκειμένη περίπτωση το περιεχόμενό του καθίσταται ασαφές. Η λογική του σεναρίου, όπως τουλάχιστον χρησιμοποιήθηκε στο πλαίσιο των παραδειγμάτων που αναπτύχθηκαν ως τώρα, τείνει να κινείται ανάμεσα στη λογική του σχεδίου μαθήματος (lesson plan) –περιγράφεται ένα σύντομο σε διάρκεια μάθημα, σε στενή σύνδεση με τη σχολική ύλη και την ισχύουσα σχολική λογική– και ανάμεσα στη λογική του σχεδίου εργασίας (project) (προσέγγιση της σχολικής ύλης με ευρύτητα, μεγαλύτερη πρωτοβουλία στην κίνηση των μαθητών, υιοθέτηση αρχών της προοδευτικής παιδαγωγικής σε μεγαλύτερη έκταση, διερευνητική λογική κτλ.).

Το πιο εύκολο είναι να συμφωνήσουμε στη δομή και τα περιεχόμενα που θα έχει ένα σενάριο. Το πιο δύσκολο είναι να αντιληφθούμε και να συμφωνήσουμε στο βαθύτερα πολιτικό περιεχόμενο που αποκτάει η κάθε πρότασή μας για διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ (ή γενικότερα η κάθε πρόταση) από τη στιγμή που καλλιεργεί συγκεκριμένου τύπου δεξιότητες –επομένως και υποκειμενικότητες–, αναδεικνύει ή αποσιωπά θέματα, προτείνει την αξιοποίηση συγκεκριμένων τεχνολογιών με συγκεκριμένο τρόπο και επομένως συνεισφέρει στο πώς αντιλαμβανόμαστε τον

σχολικό γραμματισμό στην εποχή μας. Επειδή η συμφωνία στο δεύτερο σκέλος είναι δύσκολη και συναρτάται σε σημαντικό βαθμό και με τις ιδιαιτερότητες των διδακτικών αντικειμένων, θα ξεκινήσουμε από την περιγραφή της δομής που μπορεί να έχει ένα σενάριο, αξιοποιώντας και άλλες προτάσεις που έχουν κατατεθεί ως τώρα.

Η διατύπωση μιας ενιαίας δομής έχει και αυτή τη σημασία της. Πρωτίστως γιατί μια συγκεκριμένη δομή μπορεί να βοηθάει να γίνεται περισσότερο διαφανές και το (πολιτικό) περιεχόμενο της πρότασης. Δευτερευόντως, γιατί συνεισφέρει στην καθιέρωση ενός συγκεκριμένου απαιτητικού κειμενικού είδους, απαραίτητο για προσπάθειες επιμόρφωσης εκπαιδευτικών. Τέλος, και σε συνάρτηση με το προηγούμενο, γιατί πολλά από τα σενάρια μπορεί να αποτελέσουν το υλικό στο οποίο θα στηριχθεί μεγάλο μέρος της επιμορφωτικής διαδικασίας.

1. Ταυτότητα

Η ενότητα αυτή και η επόμενη αποβλέπει στο να διευκολύνει τον αναγνώστη να αντιληφθεί πολύ σύντομα αν η συγκεκριμένη πρόταση τον ενδιαφέρει ή όχι, γι' αυτόν τον λόγο η περιγραφή εδώ είναι εξαιρετικά συνοπτική έως επιγραμματική.

Καλό είναι να αποτυπώνονται εδώ τα κάτωθι:

- Κάποιος τίτλος.
- Δημιουργός-δημιουργοί.
- Αν το σενάριο δοκιμάστηκε στην τάξη ή αποτελεί πρόταση για διδασκαλία.
- Πεδίο, διδακτικό αντικείμενο και διδακτική ενότητα (αν πρόκειται για διαθεματική προσέγγιση ή για τη διδασκαλία μιας επιμέρους ενότητας).
- Τάξη ή ηλικίες στις οποίες θα μπορούσε να αξιοποιηθεί.
- Χρονική διάρκεια που απαιτείται.
- Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή (π.χ. βαθμός εξοικείωσης με κάποιο λογισμικό, βαθμός εξοικείωσης με τρόπους εργασίας –π.χ. ομαδοσυνεργατική).

2. Σύντομη περιγραφή (περίληψη)

Εδώ αποτυπώνονται πολύ επιγραμματικά (όχι περισσότερο από 4-5 σειρές) το περιεχόμενο και οι στόχοι της πρότασης.

3. Στόχοι – σκεπτικό

Διατυπώνονται και εδώ (με λιτό τρόπο):

- Τι επιδιώκεται να καλύψει η πρόταση και γιατί προτείνεται.
- Ποιες δεξιότητες επιδιώκεται να καλλιεργηθούν στα παιδιά.

-Για τη *γλωσσική* εκπαίδευση, ειδικότερα, οι στόχοι θα μπορούσαν να ομαδοποιηθούν στις παρακάτω κατηγορίες, οι οποίες διαχωρίζονται, για να αποτυπώνεται με μεγαλύτερη σαφήνεια το πολιτικό διακύβευμα της κάθε πρότασης:

- Γνώσεις για τον κόσμο και στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις
- Γνώσεις για τη γλώσσα ή τα άλλα διδακτικά αντικείμενα
- Γραμματισμοί.

[βλ. αμέσως παρακάτω υπο-κεφάλαιο 2.1.1. για περαιτέρω ανάλυση του περιεχομένου των παραπάνω]

4. Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Η ενότητα αυτή θα διαβαστεί από όσους διαπίστωσαν ότι η πρόταση τους ενδιαφέρει. Είναι, επομένως, το εκτενέστερο μέρος του σεναρίου και εμπεριέχει πολλά από τα στοιχεία που προαναφέρθηκαν. Δεν σημαίνει ότι όλα τα παρακάτω θα υπάρχουν σε κάθε πρόταση ή ότι θα υπάρχουν με αυτή ακριβώς τη σειρά. Είναι όμως χρήσιμο να αποτελούν άξονες που οι εκπαιδευτικοί θα λαμβάνουν υπόψη τους κατά τη σύνταξη των προτάσεών τους.

Ενσωματώνονται οπωσδήποτε στην περιγραφή της ροής της διδασκαλίας:

-Αφειρητία, το πρόβλημα-θέμα που θα διερευνηθεί.

-Το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο στηρίζεται η πρόταση.

-Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο.

-Οι τεχνολογίες που θα χρησιμοποιηθούν. Αναφέρονται επιγραμματικά οι τεχνολογίες που προτείνεται να αξιοποιηθούν και κάποιες επιπλέον πληροφορίες, αν πρόκειται για κάτι νέο και άγνωστο. Δίνεται κυρίως όμως έμφαση στο να αναδειχθεί αυτό που συνήθως αποκαλείται «προστιθέμενη αξία» από τη χρήση των νέων τεχνολογιών. Για το μάθημα της γλώσσας η προστιθέμενη αυτή αξία μπορεί να εντοπιστεί σε τρεις κυρίως, συνήθως αλληλένδετους, τομείς: στην παιδαγωγική, στην μαθησιακή διάσταση και στον τομέα των γραμματισμών.

-Η μεθοδολογία της διδασκαλίας (πώς). Η επαρκής και προσεκτική περιγραφή στην ενότητα αυτή είναι πολύ σημαντική, γιατί είναι ένας τομέας στον οποίο δεν δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στο ελληνικό σχολείο. Επισημαίνουμε με έμφαση ότι η πρωτοβουλία θα πρέπει να δίνεται στα παιδιά, στα οποία θα δίνονται πρωταγωνιστικοί ρόλοι.

-Ενδεικτική κατανομή του χρόνου και πώς γίνεται αυτό κατά την εξέλιξη της διδασκαλίας.

-Ο ρόλος των διδασκόντων.

-Ο ρόλος των μαθητών: έκταση πρωτοβουλιών, περιγραφή σε περίπτωση συνεργασίας. Να εστιάζει στο **τι αναμένεται να κάνουν τα παιδιά** και κυρίως **πώς θα προκύψει μάθηση**. Οι προτάσεις πολύ συχνά αγνοούν την παράμετρο αυτή, υπονοώντας ότι η σχολική μάθηση είναι μια εύκολη και αυτόματη

διαδικασία. Βοηθάει σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση, αν λαμβάνονται υπόψη δύο σημαντικές παράμετροι: οι υπάρχουσες γνώσεις, δεξιότητες κλπ. των παιδιών και ο ρόλος των εκπαιδευτικών.

-Οι τυχόν προαπαιτούμενες γνώσεις.

-Εργαλεία-πηγές που θα χρησιμοποιηθούν.

-Τα αναμενόμενα κείμενα που θα παραχθούν, οι δραστηριότητες που θα αναπτύξουν οι μαθητές. Μεγάλη βαρύτητα δίνεται στην **ακριβή αποτύπωση του είδους των γραμματισμών** (επομένως και των κειμενικών ειδών) με τους οποίους εξοικειώνονται τα παιδιά (διαβάζοντας, μιλώντας ή γράφοντας).

-Απαραίτητο είναι να τίθεται και ένα πλαίσιο ως προς το πώς αντιλαμβάνονται οι συγγραφείς της πρότασης σε σχέση με μια ευρύτερη λογική της **αξιολόγησης**, στις παρακάτω κυρίως πτυχές της: μέσω ποιων και τι είδους πληροφοριών αναμένεται να κατανοήσουν οι διδάσκοντες το βαθμό της επιτυχίας του διδακτικού εγχειρήματός τους και πώς θα συλλεγούν οι πληροφορίες αυτές; Είναι προφανές ότι το πλαίσιο που τέθηκε στην ενότητα των στόχων μπορεί να βοηθήσει σημαντικά, ώστε η περιγραφή εδώ να είναι περισσότερο ακριβής και όχι γενική και αόριστη.

-Γενικότερα, αν οι προηγούμενες ενότητες που συζητήθηκαν στο πλαίσιο των στόχων αφορούν τα περιεχόμενα της διδασκαλίας, η παρούσα ενότητα εστιάζει στη λεπτομερέστερη περιγραφή της πρότασης, με άλλα λόγια στην ανάλυση των **διδακτικών πρακτικών** που προτείνονται. Μέσα από την περιγραφή θα πρέπει να αναδεικνύεται η βαρύτητα που πρέπει να δίνεται σε διδασκαλίες που έχουν πρωταγωνιστές τα παιδιά και να προβλέπονται πρωτίστως έρευνες μικρής έκτασης, συλλογή δεδομένων, αναλύσεις, συγκρίσεις κλπ. Αυτό σημαίνει ότι τα παιδιά δεν θα καλούνται απλώς να μάθουν μια «νέα ύλη», αλλά να είναι πρωταγωνιστές στη διερεύνηση ποικίλων κοινωνικών, πολιτισμικών, γλωσσικών κλπ. ζητημάτων και προβλημάτων.

Δίνουμε ένα ενδεικτικό παράδειγμα, για να γίνει περισσότερο σαφής η επισήμανση αυτή.

Ας υποθέσουμε ότι η διδασκαλία μας επιδιώκει να γίνει κατανοητό το γεγονός ότι η γλώσσα δεν μεταφέρει απλώς μια ουδέτερη εξωτερική πραγματικότητα αλλά την κατασκευάζει, ανάλογα με την οπτική γωνία του συντάκτη ενός κειμένου. Η υλοποίηση του ίδιου στόχου μπορεί να γίνει με τελείως διαφορετικές διδακτικές πρακτικές. Είναι δυνατό, για παράδειγμα, να επιλεγούν δύο ή περισσότερα κείμενα τα οποία θα διαβαστούν στην τάξη, στη συνέχεια θα συζητηθούν οι τυχόν δυσκολίες και, τέλος, θα τεθούν κάποιες ερωτήσεις που θα έχουν σχέση με την κατανόηση των κειμένων, κάποιες από τις οποίες θα μπορούσαν να συμπληρωθούν στο σχολείο και κάποιες στο σπίτι. Είναι δυνατό επίσης να γίνει κάτι τελείως διαφορετικό: τα παιδιά καλούνται να εντοπίσουν σημεία και να αξιοποιήσουν γνώσεις για τη γλώσσα, προκειμένου να εντοπίσουν τα στοιχεία εκείνα που συγκροτούν τη διαφορετική οπτική στο ίδιο ζήτημα του κάθε συντάκτη (π.χ. παθητική σύνταξη, χρήση πρώτου πληθυντικού κλπ.). Αν η διαδικασία αυτή είναι μέρος μιας ευρύτερης διερεύνησης, όπου τα δύο κείμενα αποτελούν μέρος, και αν τα παιδιά κληθούν να παρουσιάσουν τα ευρήματά τους, τότε η διδακτική πρακτική είναι τελείως διαφορετική.

Οι διαφορετικές αυτές διδακτικές πρακτικές έχουν σημαντικές επιπτώσεις και στο είδος των εγγράμματων μαθητικών ταυτοτήτων που ενεργοποιούν/ κατασκευάζουν.

Στην πρώτη περίπτωση οι πρωτοβουλίες που μαθαίνουν να παίρνουν τα παιδιά είναι ελάχιστες, η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι σε επίπεδο μικροάσκησης, ενώ τα παιδιά εξαντλούν την παρουσία τους στη διεκπεραιωτική επίλυση κάποιων ασκήσεων. Στις άλλες όμως περιπτώσεις τα παιδιά κάνουν διαφορετικά πράγματα με τη γλώσσα: συγκρίνουν κείμενα, προσπαθούν να εντοπίσουν κοινά σημεία και διαφορές, συνεργάζονται (ενδεχομένως) για την καλύτερη επίλυση των δυσκολιών, αναγκάζονται να χρησιμοποιήσουν βοηθήματα (π.χ. λεξικά, γραμματικές), αναζητούν τη συνεργασία των δασκάλων, παρουσιάζουν κείμενα προφορικά ή γράφουν ποικιλία κειμένων, ανάλογα με την κατάσταση.

5. Φύλλο εργασίας

Είναι το μόνο το οποίο απευθύνεται στους μαθητές. Εμπεριέχει, επομένως, τα απαραίτητα στοιχεία, προκειμένου να ολοκληρωθεί το σενάριο:

- Αποτελεί οδηγό για την πορεία υλοποίησης του σεναρίου. Εδώ χρειάζεται προσοχή, ώστε να δίνεται αφενός σημαντική πρωτοβουλία και ευχέρεια κινήσεων στους μαθητές και να μην οδηγούνται μηχανιστικά στην κάθε τους ενέργεια. Μας ενδιαφέρει η ενεργοποίηση της πρωτοβουλίας, της αναζήτησης που θα μπορεί να υλοποιηθεί με βάση τις γνώσεις, τα βοηθήματα που θα έχουν στη διάθεσή τους, αλλά και την υποστήριξη των εκπαιδευτικών.

- Καλό είναι να δίνεται έτσι το πρόβλημα, ώστε οι πορείες υλοποίησης να μπορεί να είναι διαφορετικές και η βοήθεια που θα δίνεται (στο πλαίσιο του φύλλου εργασίας αλλά και από τους διδάσκοντες) να ευνοεί αυτή την προοπτική.¹¹⁸

- Δίνονται τυχόν απαραίτητες πληροφορίες (ή τεχνολογικές γνώσεις-περιγραφές), για να ολοκληρωθεί το σενάριο.

- Περιγράφονται με λεπτομέρεια (με όρους κειμενικού είδους) τα προϊόντα που αναμένουμε να προκύψουν από την εμπλοκή αυτή. Για παράδειγμα: παρουσίαση στην τάξη μιας προφορικής ανακοίνωσης με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης, γραπτή εργασία σε ερευνητική μορφή που θα αναρτηθεί στη σελίδα του σχολείου κτλ. Στην προηγούμενη ενότητα του σεναρίου (4. Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης) εξειδικεύονται τα αναμενόμενα κείμενα που θα παραχθούν και η υποστήριξη των διδασκόντων προς αυτή την κατεύθυνση.

¹¹⁸ Συχνά τίθεται το ερώτημα αν υπάρχει κάποια φόρμα που μπορεί να ακολουθήσει κανείς για τη διαμόρφωση του φύλλου εργασίας. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι στο φύλλο εργασίας αποτυπώνεται μεγάλο μέρος της διδακτικής μας αντίληψης. Μια παραδοσιακού τύπου διδασκαλία είναι προφανές ότι θα έχει ένα αυστηρά καθοδηγητικό φύλλο εργασίας που θα αναπαράγει γνωστές διδακτικές πρακτικές. Μια διδασκαλία πιο δημιουργική θα χειρίζεται διαφορετικά και το περιεχόμενο του φύλλου εργασίας. Το ίδιο ισχύει και για μια κριτικού τύπου διδασκαλία.

Σε κάθε περίπτωση καλό είναι να δίνονται στα παιδιά τα κάτωθι:

- Σύντομη διατύπωση του τι έχουν να κάνουν, σε περίπτωση που το σενάριο είναι εκτενές και δεν αρκεί η προφορική εξήγηση.

- Σύντομη περιγραφή του πώς θα γίνει (η ομάδα τους τι θα κάνει). Επισημαίνουμε τα σημεία που θέλουν προσοχή. Εδώ έχουμε υπόψη μας πολλά από όσα θίξαμε παραπάνω: αφετηρία των παιδιών, το είδος των ταυτοτήτων που θέλουμε να ενεργοποιήσουμε κλπ.

- Δίνουμε το επιπλέον υλικό, αν χρειάζεται, για να υποστηρίξουμε τη διδακτική διαδικασία.

- Διατυπώνουμε με ιδιαίτερη σαφήνεια το είδος του κειμένου/ων που θα πραγματώσουν (από τους γλωσσικούς στόχους).

Η δημιουργία φύλου εργασίας είναι μια εξαιρετικά απαιτητική διαδικασία και σε πολλά σενάρια η ενότητα αυτή είναι προβληματική. Για την καλύτερη υλοποίηση αυτής της ενότητας προτείνεται να ξεκινάμε με αφετηρία τους στόχους που έχουμε θέσει και να λαμβάνουμε υπόψη μας ότι το φύλλο είναι ένα βοηθητικό εργαλείο για τα παιδιά προς τις εξής κατευθύνσεις: υποστηρίζει την ανεξάρτητη εργασία, υποστηρίζει το είδος της ταυτότητας που θέλουμε να ενεργοποιήσουμε, δίνει επιπλέον υλικό ή παραπέμπει σε άλλο υλικό, σελίδες κλπ.

6. Άλλες εκδοχές

Δίνονται πιθανές άλλες εκδοχές του σεναρίου και τονίζονται οι διαφορές από την προηγούμενη εκδοχή.

7. Κριτική

Αν πρόκειται για πρόταση διδασκαλίας, δίνονται πολύ σύντομα οι περιορισμοί: τι είναι δύσκολο να γίνει, ποια μέρη μπορεί να δυσκολέψουν, συσχέτιση με το ισχύον πρόγραμμα στο σχολείο κτλ.

Αν πρόκειται για σενάριο που έχει υλοποιηθεί, καταγράφεται η εμπειρία, τυχόν δυσκολίες και ιδιαιτερότητες, τεκμήρια από την εφαρμογή (π.χ. κείμενα παιδιών) κτλ.

8. Βιβλιογραφία

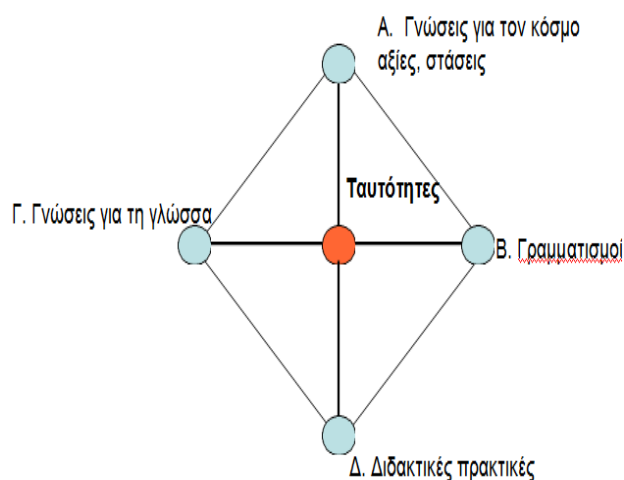
Καταγράφονται οι βιβλιογραφικές πηγές που αξιοποιήθηκαν.

2.1.1. Γνώσεις και γραμματισμοί: το περιεχόμενο των στόχων ενός διδακτικού σεναρίου.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, για τη γλωσσική εκπαίδευση, ειδικότερα, οι στόχοι θα μπορούσαν να ομαδοποιηθούν στις παρακάτω κατηγορίες, οι οποίες διαχωρίζονται, για να αποτυπώνεται με μεγαλύτερη σαφήνεια το πολιτικό διακύβευμα της κάθε πρότασης:

- Γνώσεις για τον κόσμο και στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις
- Γνώσεις για τη γλώσσα ή τα άλλα διδακτικά αντικείμενα
- Γραμματισμοί.

Τις κατηγορίες αυτές ήδη τις γνωρίσαμε στην [Ενότητα Ι, κεφ. 2.5 Άξονες ανάγνωσης των διδακτικών πρακτικών: το μοντέλο του ρόμβου](#) (όπου αναλύθηκε και το παρακάτω σχήμα), ωστόσο παρακάτω δίνονται λίγα παραπάνω στοιχεία για κάθε μία από αυτές.

Το σχήμα αποτυπώνει συνολικά το θεωρητικό μοντέλο, ειδικά για τη γλωσσική διδασκαλία (στην αιχμή Γ του ρόμβου οι γνώσεις για τη γλώσσα αντικαθίστανται από τις γνώσεις για την ιστορία κλπ., ανάλογα με το εκάστοτε διδακτικό αντικείμενο).

➤ Γνώσεις για τον κόσμο και στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις

Το ζήτημα στο οποίο εστιάζει κάθε πρόταση αφορά συνήθως τη διερεύνηση / κατάκτηση γνώσεων που έχουν σχέση με κάποιο κοινωνικό, πολιτισμικό κλπ. πεδίο (π.χ. περιβάλλον, μέσα ενημέρωσης, τέχνη). Ενδεικτικά, στόχος του σεναρίου είναι τα παιδιά να ευαισθητοποιηθούν σε περιβαλλοντικά ζητήματα και ιδιαίτερα στην επικινδυνότητα της ρύπανσης του υδροφόρου ορίζοντα από τα λιπάσματα ή στόχος του σεναρίου είναι τα παιδιά να αποκτήσουν κριτική στάση στα καταναλωτικά πρότυπα που καλλιεργούν οι διαφημίσεις και οι ποικίλες τηλεοπτικές εκπομπές κλπ.

Για τον καλύτερο προσδιορισμό των στόχων στη συγκεκριμένη κατηγορία είναι χρήσιμο να αναγνωρίσουμε ότι τα παιδιά σήμερα δεν πάσχουν από έλλειψη πληροφορίας και ενημέρωσης. Το πρόβλημα είναι ακριβώς το αντίθετο, ότι υπάρχει υπερπληθώρα πληροφοριών, αλλά δεν καλλιεργείται στα παιδιά η δυνατότητα μετάλλαξης αυτής της υπερπληροφόρησης σε γνώση και κριτική απόσταση/ ανάγνωση. Σημαντικό νέο δεδομένο, που έχει στενή συνάρτηση με το προηγούμενο, είναι το γεγονός ότι η σύγχρονη κοινωνία αποβλέπει, και αυτό επιχειρείται από πολύ μικρές ηλικίες, στη διαμόρφωση καταναλωτικών υποκειμένων με ελάχιστες δυνατότητες αντίστασης. Το σχολείο, επομένως, με τις γνώσεις για τον κόσμο που θα δώσει καλείται να ανταποκριθεί στον νέο αυτό ρόλο, της δημιουργίας πολιτών που θα μπορούν να ανταποκρίνονται στις νέες αυτές προκλήσεις.

Παράλληλα, σημαντικές είναι οι εξελίξεις ως προς το είδος του πολίτη προς την κατεύθυνση του οποίου το σχολείο μπορεί να συνεισφέρει. Η συνθετότητα της καθημερινότητας και των προβλημάτων της απαιτεί πια έναν πολίτη ενεργό, που θα μπορεί να κατανοεί «τι παίζεται γύρω του», σε έναν κόσμο που αυτό που «παίζεται» έχει όλο και

περισσότερο σχέση με την επικοινωνία. Απαιτεί, θα μπορούσαμε να πούμε, μια κοινωνία των πολιτών και αυτή την κοινωνία δεν μπορεί να την επιδιώξει ο μελλοντικός πολίτης, αν δεν τη βιώσει στο σχολικό μικρόκοσμό του. Έχει επομένως ιδιαίτερη βαρύτητα να αποτυπώνονται συνειδητά στους στόχους οι στάσεις, οι πεποιθήσεις και οι αξίες που επιδιώκουν να καλλιεργήσουν οι προτάσεις μας και σε ζητήματα πολιτειότητας.

Τέλος, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι τα παιδιά ζουν σε έναν κόσμο περισσότερο ανοιχτό σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη εποχή. Κρίνεται επομένως απαραίτητη η καλλιέργεια της εξωστρέφειας, της ευρωπαϊκής προοπτικής και του κοσμοπολιτισμού.

Με την τοποθέτηση αυτή φωτογραφίζουμε ένα μέρος της κειμενικής καθημερινότητας που θα πρέπει να αναπλαισιώνεται στα σενάρια και στις δραστηριότητες. Παράλληλα όμως δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι βαθύτερος στόχος του σχολείου είναι η παροχή ευρύτερης παιδείας, η οποία θα καλλιεργεί πολλές δεξιότητες στο παιδί, όπως: ευαισθησία σε ζητήματα λογοτεχνίας και τέχνης, δυνατότητα κριτικού αναστοχασμού σε τρέχοντα κοινωνικά και πολιτισμικά ζητήματα, γνώσεις και προβληματισμό για τα τρέχοντα παγκόσμια και τοπικά προβλήματα, αλλά και γνώσεις/ προβληματισμό που έχουν σχέση με την εθνική πολιτισμική και ιστορική ιδιομορφία, την πολυπολιτισμικότητα και την ανοχή στο διαφορετικό.

Εύλογο είναι το ερώτημα: Ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος των ψηφιακών μέσων σε όλα αυτά; Δίνονται στη συνέχεια ενδεικτικοί τρόποι αξιοποίησης των ΤΠΕ για την καλύτερη κάλυψη της συγκεκριμένης κατηγορίας στόχων.

- Ο υπολογιστής μπορεί να είναι το μέσο που θα μας φέρει σε επαφή με τον συγκεκριμένο κειμενικό κόσμο που καλούνται τα παιδιά να διερευνήσουν. Ας μην ξεχνάμε ότι μεγάλο μέρος της σύγχρονης κειμενικής πραγματικότητας υπάρχει και στο διαδίκτυο ή παράγεται αποκλειστικά εκεί.
- Οι διδακτικές προτάσεις μπορεί να διερευνήσουν τον ρόλο των νέων μέσων στη διαμόρφωση της πραγματικότητας. Ο ρόλος των σύγχρονων επικοινωνιακών μέσων στη διαμόρφωση της πραγματικότητας σε κάποιο πεδίο μπορεί να είναι πολύ σημαντικός, όπως είναι για παράδειγμα στο χώρο της ενημέρωσης με τον διαδικτυακό τύπο, τα δημοσιογραφικά ιστολόγια κλπ. Έτσι, οι ΤΠΕ μπορεί να αποτελούν την εστίαση στον προβληματισμό που θα αναπτυχθεί, με δεδομένο το γεγονός ότι ο κόσμος που κατασκευάζεται κάθε φορά και από τα νέα μέσα δεν είναι ουδέτερος.
- Οι ΤΠΕ μπορεί να δημιουργήσουν το πλαίσιο για επαφή των παιδιών με τον έξω κόσμο, για την απόκτηση μιας κοσμοπολιτικής αντίληψης, για την ενίσχυση της εξωστρέφειας, αλλά και για τη διερεύνηση της τοπικής ιδιαιτερότητας. Ποικίλα κατά καιρούς ευρωπαϊκά (και όχι μόνο) προγράμματα διευκολύνουν κάτι τέτοιο.
- Οι διδακτικές πρακτικές μπορεί να συνεισφέρουν με κείμενα και παρεμβάσεις των παιδιών, ώστε να ενισχυθούν συγκεκριμένες «φωνές» και οπτικές στο διαδίκτυο.

Ένα σημαντικό ερώτημα που τίθεται είναι: τα περισσότερα από τα ζητήματα αυτά εκδηλώνονται με περισσότερες από μία εκδοχές στη ζωή μας, ποια ακριβώς θα επιλεγεί; Βασικός στόχος μας είναι μέσω των γνώσεων για τον κόσμο να «εκτεθούν» τα παιδιά όχι μόνο σε μία μόνο από τις εκδοχές που κυκλοφορούν, αλλά στις κυριότερες από αυτές. Η

έμφαση δεν θα δίνεται στην απλή αποκωδικοποίηση των κειμένων και σε ερωτήσεις κατανόησης, αλλά στην ανάδειξη των αντιτιθέμενων απόψεων, στην κατανόηση και συζήτηση της επιχειρηματολογίας και της λογικής τους.

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι αν οι εκπαιδευτικοί θα ακολουθήσουν τη θεματολογία που προτείνεται από τα σχολικά εγχειρίδια ή αν έχουν την ευχέρεια να την αλλάξουν. Ως προς αυτό είναι χρήσιμο να έχουμε υπόψη μας τα εξής:

- Τα περισσότερα από τα ζητήματα που τίθενται προς διερεύνηση στα σχολικά εγχειρίδια είναι σύγχρονα και αποτελούν ούτως ή άλλως σημαντικά θέματα προς διερεύνηση. Επομένως σημαντικό μέρος των γνώσεων για τον κόσμο μπορεί να προέρχεται από τα προτεινόμενα στα ισχύοντα διδακτικά εγχειρίδια. Είναι καλό όμως να έχουμε υπόψη μας ότι στα γλωσσικά μαθήματα δεν ισχύει ό,τι ισχύει στα μαθήματα των θετικών μαθημάτων. Δεν πρόκειται για ύλη που δεν μεταβάλλεται, όπως είναι η βαρύτητα στη Φυσική ή η Ευκλείδεια Γεωμετρία που διδάσκονται και θα διδάσκονται πάντα. Το μάθημα της γλώσσας συνδέεται με τον σύγχρονο κάθε φορά κόσμο της επικοινωνίας και όσο αυτός ο κόσμος μεταβάλλεται, τόσο και τα περιεχόμενα του γλωσσικού μαθήματος θα πρέπει να ανανεώνονται. Είναι καλό επομένως ο εκπαιδευτικός να αντιμετωπίζει με αυτή την κριτική οπτική «την ύλη» των σχολικών εγχειριδίων. Η παρέμβασή του και η ανανέωση των περιεχομένων της διδασκαλίας του, επομένως και των κειμένων που θα χρησιμοποιήσει, δεν προτείνεται απλώς, αλλά επιβάλλεται να γίνεται.
- Η επιλογή των κειμένων που θα μελετηθούν θα πρέπει να γίνεται σε συνδυασμό με όλα τα άλλα που ακολουθούν στη συνέχεια, επομένως θα πρέπει να μην είναι ένα απλό άθροισμα κειμένων, αλλά κείμενα που θα συνδυάζονται κατάλληλα με τους άλλους άξονες που ακολουθούν.

➤ Οι γνώσεις για τη γλώσσα / τη λογοτεχνία / την ιστορία

Στην ενότητα II είδαμε πώς κάθε διδακτική προσέγγιση (παραδοσιακή, σύγχρονη, κριτική) θέτει και διαφορετικούς στόχους σε σχέση με αυτό το πεδίο. Για παράδειγμα, σημαντικός άξονας στη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων, κυρίως της Αρχαίας και Νέας ελληνικής γλώσσας, ήταν και είναι η εστίαση στην παροχή γνώσεων για τη γλώσσα, στο πλαίσιο μιας παραδοσιακής λογικής. Αντίθετα, οι σύγχρονες επιστημονικές αναζητήσεις στον εν λόγω τομέα επισημαίνουν δύο σημαντικά ζητήματα σε σχέση με το παρελθόν:

- Ότι η εστίαση στις γνώσεις για τη γλώσσα δεν μπορεί να είναι αυτοσκοπός, αλλά θα πρέπει να εξυπηρετεί την κατανόηση και κριτική ανάγνωση των κειμένων, επομένως και του κόσμου.
- Ότι οι γνώσεις για τη γλώσσα δεν πρέπει να ταυτίζονται με τη διδασκαλία της γραμματικής, με το γνωστό παραδοσιακό περιεχόμενο και τρόπο. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να επισημανθεί με έμφαση ότι θεωρούμε τις γνώσεις για τη γλώσσα ως εργαλεία που θα βοηθήσουν τα παιδιά να κατανοούν αλλά και να παράγουν με μεγαλύτερη επάρκεια μεγάλη ποικιλία κειμένων. Παρότι, δηλαδή, οι γνώσεις για τη γλώσσα μπορεί να προσεγγίζονται σε διαφορετικές διδακτικές προτάσεις, προκειμένου να συνδέονται με τα ισχύοντα διδακτικά εγχειρίδια, προτείνουμε οι γνώσεις αυτές να αποτελούν καθημερινά εργαλεία, από τα οποία θα

χρησιμοποιούνται τα καταλληλότερα για την εξυπηρέτηση των αναγκών που προκύπτουν. Υπογραμμίζουμε, επομένως, με έμφαση ότι οι γνώσεις για τη γλώσσα δεν αποτελούν ύλη που διδάσκεται με συγκεκριμένη και δεδομένη χρονική σειρά. Αποτελούν τα εργαλεία που κρίνουμε ότι προσφέρονται για να καταστήσουν τα παιδιά επαρκείς εγγράμματους πολίτες σε μια κοινωνία, όπου η χρήση του λόγου και των κειμένων παίζει καθοριστικό ρόλο. Αυτή η οπτική θα πρέπει να είναι πάντα εμφανής στους στόχους μας.

Πώς μπορούν να αξιοποιηθούν οι ΤΠΕ προς αυτή την κατεύθυνση; Παλιότερα οι ΤΠΕ χρησιμοποιούνταν ως μέσα, προκειμένου να μεταδώσουν τα παιδιά «πιο γρήγορα και πιο ευχάριστα» γνώσεις για τη γλώσσα (βλ. κλειστού τύπου λογισμικά για τη διδασκαλία της γραμματικής). Με την πάροδο του χρόνου έχει γίνει πια συνειδητό ότι κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει εξαιρετικά περιθωριακά και για συγκεκριμένους ειδικούς λόγους. Αντίθετα, οι ΤΠΕ αξιοποιούνται σήμερα προκειμένου τα παιδιά να κατακτήσουν με τρόπο δημιουργικό τις γνώσεις αυτές. Προς αυτή την κατεύθυνση μπορούν να αξιοποιηθούν, για παράδειγμα, τα σώματα κειμένων και τα ηλεκτρονικά λεξικά (βλ. προηγούμενη Ενότητα).

➤ Γραμματισμοί

Μια προσεχτική διατύπωση των στόχων είναι πολύ χρήσιμο να αναδεικνύει δύο νέα στοιχεία: τη χρήση των ΤΠΕ ως μέσων πρακτικής γραμματισμού (μέσων για διάβασμα, γράψιμο και επικοινωνία) και την έμφαση στην ανάδειξη της κειμενικής πολυτροπικότητας. Και τα δύο αυτά νέα στοιχεία έχουν σχέση με τον τρόπο που προσεγγίζουμε τη γλώσσα και τα κείμενα. Από τη στιγμή που κατανοούμε τη γλώσσα ως αδιαχώριστο στοιχείο με τα καθημερινά κοινωνικά συμβάντα και τις κοινωνικές πρακτικές που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο συγκεκριμένων θεσμών, είναι προφανές ότι δεν μπορούμε να αγνοήσουμε το γεγονός ότι ένα μέρος της επικοινωνίας σήμερα διεξάγεται μέσω των ψηφιακών μέσων, όπου οι κειμενικές πραγματώσεις συχνά διαφέρουν και όπου η πολυτροπικότητα είναι περισσότερο εμφανής.

Θα μπορούσαμε να το διατυπώσουμε και διαφορετικά: ο στόχος δεν είναι να επιλέγουμε απλώς κείμενα τα οποία θα αναλύουμε, αλλά ο στόχος είναι να συνδέουμε τα κείμενα με τη ζώσα καθημερινότητα στο πλαίσιο των θεσμών που παράγονται. Αν στο πλαίσιο συγκεκριμένων θεσμών και για συγκεκριμένες κειμενικές πραγματώσεις ο ρόλος των νέων τεχνολογιών είναι σημαντικός, αυτό δεν μπορεί παρά να αναδειχθεί και να διατυπωθεί και στους στόχους. Το ίδιο φυσικά ισχύει και για την παραγωγή λόγου: η ανάλυση του εκάστοτε κοινωνικού συμβάντος είναι αυτή που θα μας υπαγορεύσει, πέραν των άλλων, και το είδος του κειμένου που θα παραχθεί (με μολύβι και χαρτί, σε υπολογιστή και σε ποιο περιβάλλον, πολυτροπικό και τι είδους πολυτροπικότητα κλπ.).

Ένα άλλο χρήσιμο σημαντικό στοιχείο για την ενότητα αυτή είναι ο τρόπος κατάκτησης των γραμματισμών που προτείνονται. Είναι γνωστό ότι τα παιδιά είναι

εξοικειωμένα με γραμματισμούς και κείμενα που έχουν σχέση με πεδία της κοινωνικής καθημερινότητας στην οποία συμμετέχουν (π.χ. ειδήσεις και συνεντεύξεις στην τηλεόραση, καθημερινού τύπου αφηγήσεις και περιγραφές), αλλά λιγότερο εξοικειωμένα, για παράδειγμα, με ακαδημαϊκού τύπου κείμενα που αναλύουν τις ειδήσεις και τις συνεντεύξεις. Είναι καλό να προτείνεται συνειδητά μια σταδιακή μετάβαση από το οικείο στο λιγότερο οικείο και από το καθημερινό στο ειδικό, επομένως από τον καθημερινό στον σχολικό λόγο.

Τέλος, κατά τη συγγραφή των σεναρίων – δραστηριοτήτων, επομένως και κατά τη διατύπωση των στόχων, είναι απαραίτητο να έχουμε υπόψη μας ότι τα ψηφιακά μέσα δημιουργούν συχνά μια νέα πραγματικότητα σε όλες τις πτυχές του γνωστού τριγώνου: παραγωγός, κείμενο, αναγνώστης (βλ. Κουτσογιάννης 2011). Η νέα αυτή πραγματικότητα, συμπυκνώνεται συχνά κάτω από τον όρο «νέοι γραμματισμοί», και οι δεξιότητες που θα πρέπει να κατακτηθούν από τα παιδιά είναι απαραίτητο να ανιχνεύονται και στους στόχους των διδακτικών προτάσεων.

Χρειάζεται και εδώ μια ιδιαίτερη προσοχή. Οι στόχοι δεν μπορεί να είναι πολύ γενικοί (π.χ. εξοικείωση με το διαδίκτυο, εξοικείωση και χρήση των προγραμμάτων επεξεργασίας κειμένου), αλλά αρκετά ειδικοί, κάτι που θα βοηθήσει σημαντικά στην προσεχτικότερη ανάπτυξη της διδακτικής πρότασης.

Παρατηρήσεις:

- Είναι αυτονόητο ότι δεν είναι απαραίτητο να υλοποιούνται όλοι οι προαναφερθέντες στόχοι σε κάθε διδακτική πρόταση.
- Μεγάλη συζήτηση μπορεί να γίνει αν είναι απαραίτητη η σαφής διατύπωση στόχων ή αρκεί η έμφαση στις διδακτικές διαδικασίες. Κατά τη γνώμη μας η έμφαση στους στόχους είναι απαραίτητη, προκειμένου οι κατευθύνσεις της διδασκαλίας να είναι περισσότερο συνειδητές, αφού οι στόχοι δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά συνδέονται συνειδητά με το είδος των ταυτοτήτων (δασκάλων και μαθητών) που αναμένουμε να ενεργοποιηθούν.
- Με άλλα λόγια η ρητή διατύπωση συγκεκριμένων στόχων (εννοείται ότι αξιοποιούνται τα Προγράμματα Σπουδών προς αυτή την κατεύθυνση) αποτελεί έναν σημαντικό «οδικό χάρτη» για τον δάσκαλο, αφού γνωρίζει συνειδητά πού κινείται και τι επιδιώκει. Παράλληλα, αποτελεί το πλαίσιο της αξιολόγησης των μαθημάτων, αφού κατά βάθος θα μπορεί να ελέγχει την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας του και κυρίως θα μπορεί να την αξιολογεί και να την ανατροφοδοτεί πιο εύκολα.
- Όλα τα επιμέρους που προαναφέρθηκαν είναι αποκομμένα, αν δεν έχουμε κατά βάθος υπόψη μας το είδος της εγγράμματης ταυτότητας που θα θέλαμε να καλλιεργηθεί στα μαθήματά μας.

2.2 Η ως τώρα εμπειρία. Τα χαρακτηριστικά ενός καλού σεναρίου

Ο/η εκπαιδευτικός σήμερα μπορεί να βρει εύκολα αρκετά σενάρια διδασκαλίας με χρήση ΤΠΕ σε έντυπη ή σε ηλεκτρονική μορφή. Πολλές από αυτές τις διδακτικές προτάσεις είναι αξιόλογες, σε κάποιες όμως περιπτώσεις παρουσιάζονται και προβλήματα. Τα προβλήματα θα μπορούσαν να ταξινομηθούν σε τρεις κατηγορίες:

- Στην αντιμετώπιση των ΤΠΕ ως παιδαγωγικών εργαλείων και σπανίως ως μέσων πρακτικής γραμματισμού, παράλληλα (αναφέρομαι στο μάθημα της γλώσσας, αλλά ισχύει γενικότερα για τα φιλολογικά μαθήματα). Το γεγονός αυτό είτε οδηγεί την αξιοποίηση ξεπερασμένης λογικής λογισμικού είτε σε ρηχή προσέγγιση, όταν έχουμε παραδείγματα με ανοιχτό λογισμικό. Αυτή η διαπίστωση θα πρέπει να αξιοποιηθεί ως αφετηρία, προκειμένου σε κάθε ανάπτυξη νέου σεναρίου να δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο γιατί αξιοποιείται το κάθε λογισμικό και να συνδέεται αυτό πολύ στενά με τη θεωρία.
- Στη στατική αντίληψη ως προς τη διδασκαλία. Τα σενάρια έχουν συνήθως έναν αυστηρά καθοδηγητικό, σχεδόν ασφυκτικό, χαρακτήρα και θυμίζουν αρκετά τη λογική των σχολικών εγχειριδίων και τη ροή μιας συνήθους διδακτικής ώρας με τα διδακτικά εγχειρίδια. Σημαντικό ρόλο σε αυτό παίζει η λογική με την οποία εφαρμόστηκαν ως τώρα τα φύλλα εργασίας. Στο πλαίσιο αυτής της λογικής οι μαθητές δεν έχουν παρά να κάνουν κάποια κλικ στο διαδίκτυο και να συμπληρώνουν μηχανιστικά κάποιες έτοιμες φόρμες εργασίας, η δε συνεργασία που προτείνεται είναι προσχηματική και χωρίς βάθος. Λείπουν οι εναλλακτικές δυνατότητες, οι εναλλακτικές πορείες και η υποστήριξη προς αυτή την κατεύθυνση, με αποτέλεσμα να μην καλλιεργούνται σημαντικές δεξιότητες, όπως: η πρωτοβουλία, η συνδυαστική αναζήτηση, η ουσιαώδης συνεργασία, η αξιοποίηση ποικίλων σημειωτικών πόρων.

- Στην εστίαση, κυρίως, στο μάθημα και λιγότερο σε όλο το εύρος της φιλολογικής ζώνης και της σχολικής ζωής. Είναι πράγματι πολύ λίγα τα σενάρια που αντιμετωπίζουν το σχολείο σε όλο του το εύρος και προτείνουν τρόπους αξιοποίησης των ΤΠΕ ευρύτερους από αυτούς του μαθήματος. Αλλά και το μάθημα αντιμετωπίζεται σε κάποιες περιπτώσεις με τη λογική της διεκπεραίωσης της διδακτέας ύλης και όχι της δημιουργικής ανάγνωσής της.

Συχνά επίσης θεωρούνται ως αυτονόητα ζητήματα που είναι εξαιρετικά σύνθετα. Δεν αρκεί π.χ. να λέμε ότι απλώς βάζουμε τα παιδιά να δουλεύουν σε ομάδες ή ότι ο εκπαιδευτικός βοηθάει τις ομάδες. Χρειάζεται περισσότερη εξειδίκευση (η οποία καλό είναι να ενσωματώνεται στο σενάριο) ως προς το τι σημαίνει δουλεύουν μαζί και υποστηρίζονται από τον δάσκαλο (για το ζήτημα αυτό βλ. και ενότητα 2.2 του Γενικού Μέρους). Ο/η εκπαιδευτικός καλείται να πάρει μια σειρά αποφάσεις σύμφωνα με τις σύγχρονες προσεγγίσεις της διδακτικής: ως προς τη δομή της συνεργατικής δραστηριότητας, τον καταμερισμό των ρόλων εντός της ομάδας και τη σύνθεση (ομοιογενή ή ετερογενή) της ομάδας, τη θέσπιση κανόνων λειτουργίας, τα κίνητρα της ομαδοσυνεργατικής δραστηριότητας, τον τρόπο αξιολόγησης κτλ.

Θα πρέπει να ληφθεί, βέβαια, υπόψη το γεγονός ότι όσο πιο προχωρημένο είναι ένα σενάριο τόσο πιο πολύ απέχει από τις συνήθεις διδακτικές πρακτικές και όσο πιο στατικό είναι τόσο πιο εύκολα εφαρμόσιμο. Σκοπός των επιμορφώσεων δεν πρέπει να είναι η εκπόνηση σεναρίων που δε θα εφαρμόσει τελικά κανένας ή θα εφαρμόσουν κάποιοι λίγοι μία ή δύο φορές. Σκοπός είναι να διευρυνθεί το «yet to be thought» (Bernstein 1996), τα όρια δηλαδή των διδακτικών πρακτικών των εκπαιδευτικών και να αποκτήσουν μια ενημερότητα (=αποφυσικοποίηση) γύρω από τις διάφορες επιλογές τους. Αυτό σημαίνει ότι διευρύνεται το ρεπερτόριο των στρατηγικών που μπορούν να εφαρμόσουν.

Διαπιστώνεται, επομένως, η ανάγκη για καλλιέργεια της δυνατότητας ανάπτυξης σεναρίων ποικίλων επιπέδων. Είναι γνωστό ότι οι συνθήκες στα σχολεία δεν είναι ομοιόμορφες, όπως επίσης δεν είναι ενιαίες και οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών. Έτσι, κρίνεται απαραίτητο οι εκπαιδευτικοί να μπορούν να κλιμακώνουν σε πολλά επίπεδα την ίδια τη λογική ενός σεναρίου: π.χ. σενάρια πιο κοντά στο σχολικό βιβλίο, σενάρια που αξιοποιούν το σχολικό βιβλίο αλλά με πιο

δημιουργικό τρόπο, σενάρια που εστιάζουν στους διδακτικούς στόχους του Π.Σ., αξιοποιώντας όλες τις τεχνολογίες.

Η εκπόνηση, επομένως, ενός διδακτικού σεναρίου πρέπει να προκύπτει από έναν ευρύτερο προβληματισμό γύρω από την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη σχολική πραγματικότητα. Τα σενάρια που εκπονούνται από τους εκπαιδευτικούς θα πρέπει να πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια, όπως:

- ❑ Έμφαση στην αξιοποίηση ανοιχτών περιβαλλόντων (π.χ. ηλεκτρονικών λεξικών, σωμάτων κειμένων, διαδικτύου για το μάθημα της γλώσσας).
- ❑ Έμφαση στη νέα κειμενικότητα (δημιουργία κειμένων που σχετίζονται με το διαδίκτυο και με τον υπολογιστή ως μέσο επικοινωνίας) (Computer Mediated Communication).
- ❑ Έμφαση στην καλλιέργεια της αξιοποίησης των ΤΠΕ ως περιβαλλόντων πρακτικής γραμματισμού (αξιοποίηση των επεξεργαστών κειμένου, των προγραμμάτων παρουσιάσεων – όπως PowerPoint κτλ.).
- ❑ Έμφαση στην καλλιέργεια της δεξιότητας για κριτική ανάγνωση-αξιολόγηση της διαδικτυακής πληροφορίας.
- ❑ Παράλληλη καλλιέργεια κλασικού γραμματισμού με νέο γραμματισμό.

Πιο αναλυτικά και ειδικά για τα φιλολογικά μαθήματα ένα καλό σενάριο διακρίνεται από τα εξής χαρακτηριστικά:

- Θέσπιση ενός σαφούς πλαισίου το οποίο θα εξασφαλίζει ενδιαφέρον και νόημα για τους μαθητές, προκειμένου να υλοποιήσουν την εργασία που τους ανατίθεται. Τέτοιου είδους πλαίσιο εξασφαλίζεται συνήθως με τη δημιουργία σεναρίων που έχουν τα χαρακτηριστικά του σχεδίου εργασίας (project).
- Το πλαίσιο αυτό να εξασφαλίζει και την κατά λειτουργικό ή κριτικό τρόπο αξιοποίηση των ΤΠΕ. Για παράδειγμα, αξιοποίηση των σωμάτων κειμένων στη διδασκαλία της λογοτεχνίας, προκειμένου να καταλήξουν τα παιδιά σε διαπιστώσεις για τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Σεφέρη, ή στη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, προκειμένου να οδηγηθούν επαγωγικά στη διαπίστωση συντακτικών ή γραμματικών κανόνων, και τέλος, στη διδασκαλία της ν.ε. γλώσσας, προκειμένου να οδηγηθούν στην κατανόηση δομών ή λεξιλογίου της νέας ελληνικής. Αυτή θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι η παιδαγωγική διάσταση της αξιοποίησης των ΤΠΕ.
- Δόμηση του σεναρίου ώστε να αξιοποιούνται ψηφιακά περιβάλλοντα που καλλιεργούν τον νέο γραμματισμό στα παιδιά. Μέσα από τις δραστηριότητες, για παράδειγμα, που έχουν να ολοκληρώσουν οι μαθητές, εκπαιδεύονται παράλληλα στις ιδιαιτερότητες των προγραμμάτων επεξεργασίας κειμένου ή των προγραμμάτων παρουσίασης (PowerPoint) ως μέσων παραγωγής γραπτού λόγου, στις ιδιαιτερότητες που έχει το διαδίκτυο και οι βάσεις δεδομένων, στην αναζήτηση γλωσσικού υλικού κτλ.

- Καλλιέργεια της πρωτοβουλίας και αυτενέργειας των μαθητών. Ένα καλό σενάριο θέτει προβλήματα και δεν καθοδηγεί στενά, σχεδόν μηχανιστικά, τις κινήσεις των παιδιών. Στο πλαίσιο αυτό αφήνουμε χώρο για αναζήτηση, προβληματισμό, χρήση άλλων μέσων (ψηφιακών ή μη), για συνεργασία με δάσκαλο και συμμαθητές, για εναλλακτικούς δρόμους υλοποίησης.
- Παροχή πολλών ευκαιριών για πρόσληψη και παραγωγή ποικίλων κειμένων: προφορικών, γραπτών και πολυτροπικών.
- Αποφυγή της παγίδας «το άρμα σέρνει το άλογο». Σε κάποιες περιπτώσεις στα σενάρια εκβιάζονται λύσεις, προκειμένου να αξιοποιηθούν οπωσδήποτε και αποκλειστικά οι ΤΠΕ. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι σε κάθε σενάριο μπορεί να αξιοποιούνται όλες οι τεχνολογίες πρακτικής γραμματισμού, ανάλογα με την πρακτική που διεκπεραιώνεται.
- Παροχή δυνατοτήτων για συνεργασία μεταξύ των μαθητών και συνεργατική αναζήτηση της γνώσης.
- Ενίσχυση της λογικής του *σχεδιασμού* (design), που σημαίνει ότι αξιοποιούνται ποικίλα περιβάλλοντα πρακτικής γραμματισμού και σημειωτικά συστήματα για τη συγγραφή των κειμένων τους.
- Εξασφάλιση δημιουργικού ρόλου, επίσης, στον εκπαιδευτικό. Που σημαίνει ότι ο εκπαιδευτικός έχει σημαντικό μερίδιο στην υποστήριξη της μάθησης –και όχι στην παροχή έτοιμης γνώσης–, στη δημιουργία δηλαδή της «ζώνης για την επικείμενη εξέλιξη» (Vygotsky 1978).

Στο [Παράρτημα Δ](#) καταγράφονται έντυπες και ηλεκτρονικές πηγές διδακτικών σεναρίων, ενώ στο τρίτο μέρος αυτής της ενότητας παρουσιάζονται προτάσεις διδακτικής αξιοποίησης των ΤΠΕ στα φιλολογικά μαθήματα, οι οποίες δύνανται να προσεγγιστούν κριτικά. Προηγείται όμως ακόμα ένα κείμενο που επιχειρεί να δώσει ενδεικτικά παραδείγματα αξιοποίησης των ΤΠΕ σύμφωνα με διαφορετικές διδακτικές πρακτικές.